

Література:

1. Баккер Г. Как успешно объединить две компании / Г. Баккер, Дж. Хелминк; [пер. с англ. Т.И. Митасова]. – Минск : Гревцов Паблшер, 2008. – 288 с.
2. Ищенко С.М. Слияние и поглощение компаний: оценка эффекта синергии / С.М. Ищенко. – К. : Науковий світ, 2007. – 95 с.
3. Скопенко Н.С. Основні підходи до вивчення ризику при формуванні нових організаційних структур [Електронний ресурс] / Н.С. Скопенко. – Режим доступу : www.lib.nau.edu.ua/Journals/3_27_2010/Skopenko.pdf.
4. Угрин Л.Я. Интеграційні процеси: міжнародний аспект / Л.Я. Угрин // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. – 2008. – № 4. – С. 256 – 264.
5. Hewitt Alan. Critical Organizational Competencies for a Globally Integrated World [Електронний ресурс] / Alan Hewitt, Eric Lesser // Chief learning officer. – 2007. - № 8. – Режим доступу до журн. : http://clomedia.com/articles/view/critical_organizational_competencies_for_a_globally_integrated_world.

УДК 338.432:633.63

РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ФОРМ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ У БУРЯКОЦУКРОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЙОГО СУБ'ЄКТІВ

Рижикова Н.І., к.е.н.

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка

Виділено основні форми аграрно-промислових формувань у бурякоцукровому підкомплексі, які сприяють узгодженню інтересів його суб'єктів та підвищенню економічної ефективності функціонування підприємств досліджуваного підкомплексу.

At this article the basic forms of the agro-industrial formations at the sugar-beet subcomplex has been allocated. The forms are conducive the sequence of interesting his subjects and to increase the economical effectiveness of functioning enterprises of investigation subcomplex.

Постановка проблеми. В умовах розвитку постійних виробничо-господарських зв'язків підприємств-виробників сільськогосподарської продукції з промисловими підприємствами, зокрема в сфері переробки сільськогосподарської продукції, виникає вертикальна форма кооперації, яка набула назву агропромислової інтеграції.

Методологічною основою виникнення та розвитку інтеграційних процесів у бурякоцукровому підкомплексі є комплексний підхід при врахуванні закономірностей та особливостей розвитку сільськогосподарського виробництва та промислової переробки сільськогосподарської сировини. Їх органічне поєднання зумовлюється об'єктивними і суб'єктивними соціально-економічними та організаційно-технологічними умовами та сприяє створенню різних організаційних форм господарювання [1, 2].

Зі вступом України до СОТ, набувають нового значення інтегровані форми. Для того, щоб успішно працювати в умовах підвищеної ринкової конкуренції та реалізовувати значні фінансово-промислові проекти, мати доступ до системи мобільного обміну знаннями, досвідом та інформацією, що

дозволить отримати стратегічні переваги в доступі до ринків збуту предметів праці, продукції, кваліфікованої робочої сили, підприємствам вже недостатньо функціонування в рамках окремих розрізнених господарюючих суб'єктів, і тому, вони прагнуть об'єднуватись у групи підприємств за галузевим, територіальним чи іншим принципом.

Тому узагальнення тенденцій розвитку бурякоцукрового підкомплексу, організаційних форм інтеграції та кооперації є важливим для визначення стратегічних напрямів розвитку бурякоцукрового виробництва, ефективних шляхів узгодження інтересів його суб'єктів, гармонізації економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стану бурякоцукрового підкомплексу, регулювання та вдосконалення економічних відносин між суб'єктами досліджуваної галузі були висвітлені у публікаціях В.Г. Андрійчука, О.С. Богатиренка, В.Р. Боєва, В.С. Бондаря, О.С. Зайця, Є.В. Імаса, З.М. Пантелєвої, В.І. Піркіна, В.Д. Слюсаря, А.В. Фурси, О.М. Шпичака та інших. На основі узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду (Польща, Франція, Чехія, Германія та ін.) та своїх наукових досліджень П. Саблук, І. Лукінов, П. Борщевський, М. Коденська та інші, розробили теоретичні та практичні підходи до створення та ефективного функціонування інтегрованих структур.

Однак, враховуючи те, що проблема розвитку організаційних форм інтеграції у бурякоцукровому підкомплексі багатогранна та динамічна у часі, а економічна криза в досліджуваній галузі триває багато років, постає об'єктивна необхідність проведення подальших досліджень з урахуванням змін та тенденцій розвитку світового цукрового виробництва.

Постановка завдання. На основі дослідження процесів розвитку бурякоцукрового підкомплексу виділити основні організаційні форми інтеграції та кооперації, які б сприяли вирішенню питання узгодження інтересів його суб'єктів та підвищенню економічної ефективності функціонування підприємств досліджуваного підкомплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи етапи в еволюції аграрно-промислових формувань, а також узагальнюючи дослідження формування та функціонування бурякоцукрового підкомплексу в Україні та за кордоном, ми вважаємо, що розвиток інтеграційних процесів у сільському господарстві, зокрема у бурякоцукровому підкомплексі тоді буде гармонійним та ефективним, коли процеси удосконалення та посилення виробничо-технічної, організаційно-господарської та економічної єдності будуть відбуватися послідовно, а разом з кооперованими зв'язками розвиватимуться комбіновані, які перетворюють цей процес на безперервний. Узагальнюючи результати аналізу тенденцій розвитку бурякоцукрового підкомплексу, нами визначені основні форми інтегрованих об'єднань, які комплексно характеризують структурні взаємовідносини між підприємствами чотирьох сфер бурякоцукрового підкомплексу.

Перша і найпростіша форма інтегрованих об'єднань полягає у встановленні прямих фінансово-економічних та виробничо-технологічних зв'язків

між сільськогосподарськими і промисловими підприємствами по лінії виробництва і переробки цукрових буряків. Всі підприємства, що беруть участь у виробництві цукру, є юридично самостійними, матеріально-виробничі зв'язки між ними регулюються контрактаційними договорами. Загальний орган управління бурякосійних господарств і пов'язаних з ними по лінії переробки сировини цукровими заводами відсутній. Ця форма розвитку агропромислової інтеграції не характеризується органічним зв'язком між виробництвом сировини та її переробкою. Тому сільськогосподарські і промислові підприємства регулюють матеріально-виробничі зв'язки контрактаційними договорами. Відсутність постійних довгострокових зв'язків та фінансова нестабільність змушують підприємства посилювати виробничо-технологічну та організаційно-господарську єдність, розвиваючи міжгосподарську кооперацію та горизонтальну інтеграцію з частковим об'єднанням матеріальних і фінансових ресурсів (паїв, акцій) спеціалізованих сільськогосподарських та переробних підприємств. Це друга форма інтегрованих об'єднань у бурякоцукровому виробництві, коли загальний орган управління підприємствами ще відсутній.

Розвиток горизонтальної інтеграції дає змогу підвищити ефективність діяльності підприємств за рахунок скорочення витрат на зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції; зменшення відстані її перевезення, раціонального використання вторинної сировини. При цій формі відбувається концентрація ресурсів для комплексного технологічного обслуговування бурякоцукрового виробництва, впровадження найбільш ефективних на цій стадії типів організації технологічного процесу. Але нестача обігових коштів у сільськогосподарських підприємств та цукрових заводів, непостійність та нерегульованість виробничих зв'язків, недосконала система розподілу кінцевих результатів при використанні давальницької схеми переробки змушують підприємства підкомплексу об'єднувати свої фінансово-економічні, організаційні та технологічні зусилля шляхом концентрації і передачі ряду функцій управління та контролю до апарату головного підприємства створеного аграрно-промислового бурякоцукрового об'єднання. Таким чином, утворюється ще одна (третя) форма інтеграції суб'єктів у бурякоцукровому підкомплексі.

Створення агропромислових регіональних об'єднань на базі цукрового заводу найбільш відповідає природно – економічним умовам і вимогам ринкової економіки. Тому одним із напрямів перебудови бурякоцукрового виробництва має стати створення агропромислових об'єднань (АПО) на базі цукрових заводів, до складу яких мають входити насінневі господарства, виробники цукрових буряків, машинно-технологічні станції, а також обслуговуючі структури. Ці формування мають забезпечити комплексний характер агропромислового виробництва, забезпечити концентрацію ресурсів і вирішити величезний спектр завдань щодо розвитку всього бурякоцукрового підкомплексу. Економічна відокремленість вхідних до складу об'єднання підрозділів поступово згладжуватиметься, зросте спільність економічних інтересів їх виробничих колективів. Відносини між бурякосійними господарствами, цукро-

вими заводами і обслуговуючими підприємствами приймуть характер відносин між працівниками спеціалізованих цехів єдиного підприємства [3].

Але територіальне обмеження для розвитку інфраструктури зумовлює низьку конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках та знижує інвестиційну привабливість підприємств об'єднання.

Тому, четверта форма інтегрованих об'єднань створюється в результаті подальшого вдосконалення і поглиблення виробничо-технологічних взаємовідносин між сільськогосподарськими і промисловими підприємствами. Відбувається укрупнення їх виробничих потужностей та розширення сировинних зон за рахунок залучення корпоративного капіталу (акції і облігації), нерозподіленого прибутку, кредитів банків та одночасне організаційно-господарське об'єднання їх в аграрно-промислові підприємства і виробничі об'єднання, які характеризуються концентрацією ресурсів, інвестицій, зусиль для комплексного обслуговування підприємств у їх складі. Характерними рисами цих аграрно-промислових формувань є наявність єдиного для буряківничьких господарств і цукрових заводів та інших підприємств органу управління, централізація і перехід ряду адміністративно-господарських функцій (матеріально-технічне постачання, збут і ін.) від окремих підприємств до виробничих об'єднань в цілому. Сьогодні, на нашу думку, по цій схемі вертикальної інтеграції, при якій відбувається узгодження діяльності підприємств різних галузей агропромислового комплексу, розповсюджуватиметься створення інтегрованих структур за принципом агропромислових холдингів, фінансово-промислових груп і т.п., до складу яких входять: управляюча компанія, цукрові заводи, комбікормові заводи, бурякосійні господарства, тваринницькі господарства, насінні заводи, обслуговуючі підприємства і т.д.

На цьому етапі з'являється загроза надконцентрації агропромислового виробництва, земельних ресурсів та капіталу у одних власників, що може призвести до монополізації бурякоцукрового виробництва. Ієрархічність об'єднання створює труднощі в ефективному управлінні окремими підприємствами, що призводить до нехтування інтересами сільгоспвиробників, зниження їх зацікавленості у виробництві і співпраці.

П'ята форма організаційних об'єднань бурякоцукрового виробництва утворюється на основі розвитку вертикальної інтеграції. Відбувається укрупнення інтегрованих підприємств у великі вертикально інтегровані холдинги – цукровиробники. Підприємства, що входять до складу аграрно-промислово-фінансового формування можуть бути як юридично та економічно самостійними, так і втратити свою самостійність. Це форми статутних об'єднань підприємств, що характеризуються консолідацією власності (економічною концентрацією) і контролю. Комплексна організація системи управління, комбінування і кооперування виробництв, виробниче і фінансово-інвестиційне обслуговування, зменшення трансакційних витрат сприяють зниженню собівартості продукції, підвищенню її конкурентоспроможності, залученню іноземних інвестицій, що дає можливість виходу на зовнішній ринок та на міжнародні фондові ринки. Великі холдинги – цукровиробники в змозі впливати на державне регулювання бурякоцукрового підкомплексу:

отримувати максимальні квоти на виробництво цукру, вимагати введення ліцензування оптової торгівлі цукром і так далі. Так, у 2009 році, до складу компанії «Астарта» (Astarta Holding NV), зокрема в її асоційоване ТОВ «Астарта-Київ» входять сім цукрових заводів; у ТОВ «Українська продовольча компанія» – шість заводів; у групу компаній «Дакор» – шість заводів; у компанію «Євросервіс» – чотири заводи; у групу компаній «Мрія» – шість заводів; у групу компаній ВАТ «Цукровий союз «Укррос» – шість цукрових заводів, три з яких у Харківській області [4].

Одним із видів агропромислової інтеграції у рамках п'ятої форми агроформувань, завдяки якому можна досягти узгодженості економічних інтересів суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу, вирішити питання досягнення конкурентоспроможності при забезпеченні збалансованості територіального розвитку, є підхід щодо формування територіальних агропромислових кластерів. Вони є однією з найефективніших форм організації інноваційних процесів, форм регіонального розвитку, за якої на ринку конкурують вже не окремі підприємства та АПО, а цілі підкомплекси, які в змозі скорочувати свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації підприємств. Особливо актуальним на сьогодні є створення кластерів серед підприємств бурякоцукрового підкомплексу, так як кластерна форма організації діяльності сприяє не тільки посиленню зв'язків між виробниками сировини, переробними підприємствами і науково-дослідними установами, створенню передумов для більш раціональної організації процесів виробництва сировини, її постачання, переробки та збуту готової продукції, а й впровадженню інновацій у технологічні процеси, забезпеченню доступності, відкритості, мобільності обміну знаннями, досвідом та інформацією. До складу аграрного бурякоцукрового кластера серед суб'єктів підприємництва можуть входити як інтегровані структури та об'єднання, так і окремі підприємства, серед яких можуть бути: насіннєві заводи, бурякосійні господарства, цукрові заводи, підприємства постачальники ресурсів, підприємства обслуговуючої сфери (транспортні, рекламні, страхові), підприємства оптової та роздрібної торгівлі, фінансові та банківські установи, представники місцевих органів влади, а також наукові установи та навчальні заклади, що надає кластеру переваг щодо питань виробничо-маркетингової діяльності.

Формування кластерної структури в бурякоцукровому підкомплексі – складний процес. Певною адаптацією до такого підходу може служити створення кластерів за сприяння вертикально інтегрованих агрохолдингів – вони можуть доповнювати один одного: кластерний підхід не вступає в конфлікт із завданнями розвитку вертикальних корпорацій, що важливо при існуючій структурі аграрного виробництва [5].

Висновки. Запропоновані нами форми інтегрованих структур відображають та комплексно характеризують процеси удосконалення та посилення виробничо-технічної, організаційно-господарської та економічної єдності сільськогосподарських та переробних підприємств, дають розуміння щодо перспектив розвитку бурякоцукрового виробництва та орієнтують на вибір більш ефективних форм організаційних формувань, що створює передумови

для підвищення економічної ефективності виробничого процесу у всіх сферах бурякоцукрового підкомплексу.

Література:

1. Саблук П.Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П.Т. Саблук, Д.Я. Карич, Ю.С. Коваленко. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 190 с.
2. Багрій Т.В. Синергетичний ефект інтеграції в цукробуряковому виробництві / Т.В. Багрій // Економіка АПК. – 2003. – № 10. – С. 48-51.
3. Кулик М.І. Розрахунок потужності цукрових заводів / М.І. Кулик. — К. : Державне видавництво технічної літератури, 1961. – 100 с.
4. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3-9.
5. Никитина Е.С. Управление молочным подкомплексом, как производственно-экономической системой (на материалах Смоленской области) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук : спец 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Е.С. Никитина. – Москва, 2008. – 24 с.

УДК 330.341.1:358.012:339.924

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В АПК ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЇ

**Сазонова Т.О., к.е.н., Паламарчук Г.А., к.с.г.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія**

Сучасний економічний розвиток сільського господарства характеризується усе більшим посиленням інтеграційних процесів. Інтеграція є результатом розвитку продуктивних сил, поглиблення суспільного поділу праці, її спеціалізації в аграрному секторі економіки. Ефективність інтеграційних процесів прямо залежить від рівня впровадження інновацій у виробництво, які сприяють не тільки зростанню прибутковості агроформувань, але й формують підґрунття для розвитку міжнародної інтеграції.

Modern economic development of agriculture is characterized by the increasing intensification of integration processes. Integration is the result of development of productive forces, deepening social division of labor, its specialization in the agricultural sector. The effectiveness of the integration process depends on the level of innovation in production, which contribute not only to increase profitability of agro-formations, but also form the ground for the development of international integration.

Постановка проблеми. Співробітництво між виробниками, переробниками аграрної продукції та іншими структурами, що мають відношення до АПК, у будь-якій формі, засноване на повазі інтересів один одного, призводить до значного посилення позицій всіх учасників на ринку та до зростання їх економічної ефективності. В цілому нарощування інтеграційних процесів слід оцінювати як ключовий фактор, що дозволяє зупинити спад виробництва в аграрному секторі та створити передумови його розвитку. Разом з тим, конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва в умовах глобалізації світової економіки можлива лише за умови швидкого впровадження інноваційних технологій. Таким чином, розробка та впровадження інноваційних проектів в сучасних аграрних підприємствах є важливим фактором розвитку інтеграції.